

DEN SISTE RIKSDROTSEN

NÅGRA SYNPUNKTER OCH DATA I ANSLUTNING TILL EN AKTUELL HISTORISK DISKUSSION

Av skriftställaren CARL-GUSTAF THOMASSON, Stockholm

DEN 12 december 1787 inkallades justitiekanslern och en av rikets herrar m. m. greve Carl Axel Wachtmeister i rådet och förlänades samtidigt den höga ställningen som riksdrots. Såsom sådan skulle han ha »överinseende av rättvisans skipande och lagarnes handhavande» i riket. Ämbetet hade saknat företrädare sedan nästan jämnt hundra år eller sedan 1686, då greve Magnus Gabriel De la Gardie samlades till sina fäder. Gustaf III följde med utnämningen en huvudlinje i sin politik, nämligen att på alla tänkbara vägar återuppväcka minnena från Sveriges storhetstid. Däri ingick bl. a. att till innehavare av rikets högsta ämbeten principiellt endast högättade personer skulle utses. Kungen ville radikalt bryta med de adelsdemokratiska strävanden, som med utgångspunkt i 1719 års konvention om klassindelningens upphävande på Riddarhuset undan för undan vuxit i styrka under hela frihetstiden. Redan 1778 kodifierades denna kungliga strävan med ett tillägg till den av Gustaf III återupplivade 1626 års riddarhusordning, som återinförde klassindelningen. Greve Carl Axel Wachtmeister var av en gammal och förnäm ätt och hade vid sin utnämning till riksråd och riksdrots fyllt 33 år. Underligt nog har man inte kunnat finna annat än att han var sina ansvarsfulla värv vuxen, i varje fall så långt Gustaf III ställde krav på honom. Trots sina unga år hade han redan stor erfarenhet som ämbetsman och jurist.

Carl (Axel) Wachtmeister föddes den 9 maj 1754 i Karlskrona, som grundats av hans farfarsfar, den store sjökrigaren Hans Wachtmeister, förste greve Wachtmeister af Johannishus. Fadern var major och modern var född Trolle. Efter mycket tidiga men framgångsrika juridiska studier i Lund och ett par sorglösa år som extraordinarie i verken i Stockholm följde några sensatio-

nellt raska avancemang, som 1777 kulminerade med Wachtmeisters utnämning till revisionssekreterare. Han var då 23 år. Det var även för den tiden och Gustaf III:s oräddhet att gynna unga högättade män något oerhört. Indignationen och avundsjukan hunno emellertid knappast ebba ut, förrän Wachtmeister två år senare, 1779 på årsdagen den 19 augusti av konungens statskupp, utnämndes till justitiekansler. Nu kände harmen och avundsjukan knappast några gränser längre.

Den vanligen sansade och förnuftige memoarförfattaren friherre Gustaf Joh. Ehrensvärd förefaller knappast helt fattad i sin kommentar till utnämningen. Den som känner Gustaf III aldrig så litet kan mycket lätt föreställa sig, att dylika reaktioner endast ökade nöjet för honom av utnämningen.

Som justitiekansler var Wachtmeister rättvisans högste vårdare i landet. I besvärliga fall fick han hjälp av Herman af Låstbom, den ganska fördomsfrie men framstående juristen och blivande ledamoten av högsta domstolen. I honom hade kungen ett hängivet verktyg av den kategori, som han brukade använda när mera hänsynslös framfart var av nöden. Låstbom fick då vikariera för Wachtmeister. Detta betraktades och tolererades av Wachtmeister som ett oundvikligt utslag av den kungliga viljan och maktfullkomligheten. Någon mera utpräglad viljestyrka, drift eller motståndskraft hade inte Wachtmeister, men han saknade inte därför karaktär och bestämdhet i sin ämbetsutövning. Hans allmänt juridiska inställning var tämligen konservativ, d. v. s. han var kort sagt sträng men ej obillig.

1782 blev Wachtmeister en av rikets herrar och 1784 på senhösten serafimerriddare. På ordensdagen den 28 april följande år dubbades han till »Swea och Götha riddare», som det hette på den tiden, och harangerades då av konungen. Efter att värtaligt ha understrukt Wachtmeisters ansvarsfulla ställning yttrade

hans majestät: »Den riddersman, som i dag ibland oss intages, i de år där ungdomens begärelser äro starkast, där nöjenas ljuva intryck äro mest smickrande, har uppoffrat sig helt och hållet åt dess dyra kall, och själva dess ungdom är honom nyttig att med mera styrka, med mera lätthet vaka över allt, och den milda ömhet, som hjärtat känner i dessa blomstrande år, tjänar hos honom endast att mildra utövandet av ett ämbete, som igenom sin natur är strängt.» Det citerade är ju en tämligen uppenbar kunglig plaidoyer för Wachtmeisters snabba upphöjelser och en förberedelse på vad som snart skulle följa.

Redan på hösten 1781 hade Gustaf III gjort en första framstöt i riktning mot ett återupprättande av riksdrotsämbetet. Han skriver nämligen i ett brev till Wachtmeister, att han efter den snart väntade demissionen av presidenten i Svea hovrätt Rosir hade för avsikt att utnämna Wachtmeister även till detta höga ämbete, att av honom innehavas jämte justitiekanslersämbetet. Uttalande sin förhoppning om den fungerande presidentens snara avgång slutar kungen: »Då får jag giva er ett nytt prov av min vänskap och förtroende, som aldrig kan ändras vad hermelinsklädning ni får på er.» Det dröjde dock som nämnts till slutet av 1787, innan kungen kunde realisera sin plan. Som riksdrots presiderade Wachtmeister såväl i rådet, där han var den till levnadsåren yngste, som i Svea hovrätt. Även i rikets övriga hovrätter skulle han föra ordet, om han fann anledning infinna sig. Vid högsta domstolens tillkomst i maj 1789 blev han främste ledamot även där och en månad senare Lunds akademis kansler. Samtidigt var han justitiekansler och från augusti 1792, sedan alltså Gustaf III avlidit, president i lagkommissionen.

Det ovanstående är en kort sammanfattning av Wachtmeisters karriär till augusti 1792. Innan framställningen går över till mera brännbara ämnen, bör kanske något sägas om denne vår siste stordignitärs yttre uppträdande. Alltifrån hans installation som president i Svea hovrätt den 31 januari 1788, varmed han inledde sin då nyligen förlänade ställning som riksdrots, levde han enligt Gustaf III:s önskan på mycket stor och utåt pompös fot. Då riksdrotsen hade rangen närmast efter de kungliga, ansåg majestätet detta vara nödvändigt. Wachtmeister torde inte utan ett visst välbehag ha funnit sig i denna ståt. Han fick i likhet med andra dignitärer, t. ex. sin kusin riksmarskalken greve Carl Bonde, från de kungliga förråden låna en del agremanger såsom s. k. audienshimmel med dito fåtölj, men mycket måste han bekosta med egna

medel. Hans med tiden alltmera oberoende ställning, varom mera längre fram, hade också sin del i hans utkorande till sina höga och ur representationssynpunkt krävande ämbeten. Han hyrde mot slutet av 1780-talet — troligen just i samband med utnämningen till riksdrots — det vackra, alltjämt pietetsfullt bevarade s. k. Piperska eller Petersenska huset vid Munkbron, som numera har nr 11 och bl. a. hyser Riksheraldikerämbetet och Egnahemsstyrelsen. Han lät inreda detta mycket dyrbart och ståndsmässigt. Längre fram, vid sekelskiftet, flyttade han till den förnäma och tysta Västra Trädgårdsgatan. Mest uppseende hos samtiden väckte riksdrotsens tolv stånddrabanter, med deras långa bardisaner, som omgävo hans vagn eller portechaise vid högtidliga tillfällen. Det hela var en kopia av den kungliga stånddrabantkåren, och bardisanerna utlånades av kungl. klädkammaren. De voro från 1654. Drabanterna liksom förstås betjäningens livrée fick riksdrotsen själv bestå. De voro rikt utstyrda i de Wachtmeisterska röda och gula färgerna. Drotsens statsvagn finns sedan 1907, olika Wachtmeisterska livréuppsättningar sedan 1940 i Nordiska museet. Portechaisen, en bekväm och täckt bärstol, lämpade sig särskilt väl för den sedan unga år till hälsan klene drotsen.

*

Riksdrotsen Wachtmeister var långt ifrån någon principryttare i sin ämbetsutövning. Snarare motsatsen var fallet, vari även dessvärre inkluderades en viss hållningslöshet. Det kanske tråkigaste exemplet på det sistnämnda var, när han omedelbart efter Gustaf III:s död inte motsatte sig hertig Carls efter vad man nu ansett sig kunna fastställa tämligen troliga annullerande av den nyss avlidne monarken-broderens testamente eller rättare den s. k. kodicillen till detta; kodicillen försvann i varje fall spårlöst. Visserligen torde trycket ha varit starkt, och drotsen fick intet stöd av sina kolleger i den av Gustaf III utsedda förmyndarregeringen — förutom drotsen bestående av skalden och riksmarskalken greve J. G. Oxenstierna, generallöjtnanten och överstekammarjunkaren friherre Evert Taube, generalmajoren och överstekammarjunkaren friherre G. M. Armfelt samt, med viss kompetensbegränsning, borgmästaren och lagmannen Anders Håkansson — liksom den store opportunisten och penningjägaren Elis Schröderheim gjorde vad han kunde för att omintetgöra sin välgörares sista vilja och beskäftigt gå sina blivande herrars ärenden, men drotsens

uppträdande i detta fall röjer icke någon fasthet och styrka vare sig i fråga om karaktär eller principer, så mycket är alldeles klart. Denna undfallenhet för vad de flesta initierade anade och kände som de nya vindarna medförde såväl drotsens som de övriga förmyndarnas uteslutande från deras av Gustaf III i kodicillen bestämda ställning som förmyndar- eller riksstyrelse under Gustaf IV Adolfs minderårighet och banade väg för den Reuterholmska regimen.

Över huvud visade drotsen ett föga utpräglat gustavianskt sinnelag efter kungens död, ehuru han i likhet med många andra otacksamma hade Gustaf III att tacka för allt. Gustaf IV Adolf behandlade drotsen liksom de flesta av faderns trotjänare påfallande väl, och detta trots att drotsen ganska tidigt torde ha framfört avvikande meningar även i de allmänna frågorna — hur mycket han egentligen vågade visa inför kungen veta vi dock inte mycket om. När man känner till Gustaf IV Adolfs veneration för de yttre formerna förstår man värdet av kungens grace, då han i början av 1806 beviljade den av sjukdom plågade drotsen rätt att under de långa och tröttande regeringssammanträdena begagna en taburett, på vilken apterats ett ryggstöd. Detta hindrade emellertid inte drotsen att efter kungens avsättning motsätta sig hans sons succession till tronen och inleda samarbete med en man som Georg Adlersparre.

Dessförinnan, före Gustaf III:s bortgång, var drotsen med om riksdagen i Gefle, Gustaf III:s sista. Han uppträdde där med mycken pompa, när så påfordrades, liksom militärbefälhavaren G. M. Armfelt men i olikhet med denne i enlighet med konungens vilja och i kraft av sitt höga ämbete. Han och t. f. riksmarskalcken, J. G. Oxenstierna, voro vid riksdagens högtidliga öppnande den 27 januari 1792 »iförda de nya mantlar konungen låtit göra dem av cramoisiesammet med hermeliner och stora kragar, alldeles gjorda som de furstliga mantlarna, dock med litet kortare släp. Underkläderna voro av vitt moiré, med vita silkesgaller-spetsar, gjorda efter den burgundiska dräkten». (Ur ceremonimästare Leonhard von Hausswolffs otryckta dagboksanteckningar, Lunds universitetsbibliotek.) Man har efter greve Adolph Ludv. Hamiltons giftdrypande, högst otillförlitliga »Anekdoter till svenska historien» velat tillägga drotsen en avgörande roll i samband med händelserna under några säkerligen mycket kritiska timmar i Gefle, på morgonen och förmiddagen den 23 februari, då kungen ett slag synes ha övervägt att gå ännu radikalare fram mot adeln

än vid riksdagen 1789. Drotsen skall då — fråga var närmast om ett intagande i riksdagsbeslutet av den av adeln hatade Förenings- och säkerhetsakten — med ett resolut uppträdande inför monarken ha avvärjt detta hot mot samhällsfreden och adeln som stånd. Vem som emellertid kom Gustaf III att avstå från förnyade livtag med adeln och oppositionen i övrigt vet man ingenting bestämt om. Det mesta man med någon sannolikhet kan säga är, att flera tillsammans påverkade honom därvidlag. Utom drotsen utpekas t. ex. lantmarskalken greve Ruuth och landshövding Johan af Nordin som huvudpersoner vid denna bearbetning av kungen i lugnande syfte. Håkansson spelade också säkert en betydande roll liksom troligen Armfelt och möjligen Schröderheim. Att drotsen tillhörde skaran av dessa lugnande röster kan man taga för givet, då knappast ens kungens mest hängivna och fanatiska verktyg vid riksdagen, män som »riksprosten» Nordin och underståthållaren Ahlman, vågade råda till våldsamma steg. Men att han vid detta eller andra tillfällen under riksdagen skulle ha varit någon dominerande gestalt förefaller ytterst otroligt. Det finns över huvud inga verkliga bevis för, att drotsen spelade någon som helst politisk roll vid riksdagen. Hans uppgifter synas ha inskränkt sig till det ceremoniella och till vissa officiella funktioner, t. ex. att som t. f. rikskansler granska riksdagsmännens fullmakter i präste-, borgar- och bondestånden, allt i enlighet med gammal praxis.

I detta sammanhang uppställa sig ett par avgörande frågor i fråga om drotsens personlighet.

För det första får man sällan, som Birger Wedberg påpekat, något riktigt fast grepp om drotsens fysiologi. Om han verkligen haft något egentligt inflytande utanför sfären av sina ämbeten — och den möjligheten kan naturligtvis inte uteslutas — så är i varje fall detta inflytande svårt att dokumentariskt konstatera. Han har i likhet med t. ex. Hans Järta förstått att hålla sig i bakgrunden vid olika betydelsefulla tillfällen och sedan sopa igen spåren för en nyfiken eftervärld. Liksom denne torde han ha varit mycket försiktig men ingalunda alltid, som redan antytts, så principfast och konsekvent som man kunnat vänta av den höge juridiske ämbetsmannen. Som någon pådrivande eller initiativtagande kraft framstår han minst av allt. Med sin starkare vilja och driftighet, kompletterade av en stundom servil och hänsynlös rojalism, betydde drotsens »biträde» Låstbom mera för det svenska justitieverket än dess nominelle chef. Detta har Birger

Wedberg ävenledes understrukt i sitt berömda arbete från 1922 om den gustavianska högsta domstolen. I sin nära sextio sidor starka recension av detta i *Historisk Tidskrift* 1924 har Karl Gustaf Westman klart påvisat, att drotsen hade uppenbara brister som lagstiftare och främst måste ses som den framstående, traditionsbärande och kontinuitetsbevarande höge domaren.

Emellertid finns det en källa, som företer ett väsentligt avsteg från den nu skisserade uppfattningen om drotsen, nämligen sonens, justitiekanslern greve H. G. Trolle-Wachtmeisters dagbok 1807—1809 på Trolle-Ljungby. I denna framstår drotsen som en verkligt betydande, ja, central politisk personlighet, framför allt i fråga om förberedelserna till de händelser, som ledde till Gustaf IV Adolfs avsättning.

Frågan är dock: hur långt kan man över huvud våga bygga på vittnesbörden från en låt vara mycket initierad men sin fader högt beundrande son? Det är en svår och diskutabel fråga. Docent Sten Carlsson i Lund har i sin f. ö. ypperliga gradualavhandling 1944, »Gustaf IV Adolfs fall. Krisen i riksstyrelsen, konspirationerna och statsvälvningen (1807—1809)», samt i en ävenledes mycket skicklig anslutande skrift om den nämnda dagboken, »Hans Gabriel Wachtmeisters dagbok 1807—1809» (1944), som alltså omfattar just de år avhandlingen företrädesvis behandlar, trots många och kloka reservationer tilldelat sonens memoarer betyget »en första rangens primärkälla». Därmed får drotsen i hans framställning en betydelse, främst då som ledare för de högre ämbetsmännens opposition före kungens avsättning, som näppeligen och i varje fall ej bindande går att verifiera hos andra trovärdiga samtida källor. Att han tillhörde denna opposition kan ej betvivlas, men frågan är i vilken grad och, framför allt, på vad sätt detta hans ställningstagande manifesterade sig i handling och, i jakande fall, i vilka sammanhang det kan påvisas.

Dagboksförfattaren H. G. Wachtmeister — dubbelnamnet Trolle-Wachtmeister ärvde han 1810 — var därtill, som docent Carlsson om inte upptäckt så dock klarare än någon annan dokumenterat, en fanatisk partiman. Man gör sig på tal härom ofta frågan, om det inte möjligen varit sonen som påverkade fadern i stället för tvärt om och om inte han, sonen, var den vida starkare viljan. Det förefaller åtminstone så många gånger. Den yngre Wachtmeister belönades 27-årig av de segrande vännerna bland 1809 års män med posten som justitiekansler, vilket ju inte var illa ens för sonen till en riksdrots och inte så mycket överskred faderns

säkerligen oslagbara rekord. Docent Carlsson anser tydligen, att man bl. a. till följd av brist på direkt motbevisning, *e silentio*, på grundval av sonens dagbok måste tilldela fadern-drotsen rangen som primus motor i den ämbetsmannaoopposition, som enligt Carlsson även stod bakom den skäligen obetydliga och vacklande Adlercreutz' i högsta grad slumpartade kupp, den 13 mars 1809.

Även om man inte vill fästa någon som helst vikt vid omdömen om drotsen från män som Armfelt, Reuterholm och Ernst Moritz Arndt, av vilka dock de två förstnämnda måste betraktas som väl initierade samtida i främsta planet — Armfelt vacklade litet i sin värdering av drotsen under tidigare år, i positiva fall uppenbarligen under inflytande av Gustaf III, medan Reuterholm öppet visade sin ringaktning och kallade honom »vita plåstret» och »förnäm kruka» — så kvarstår nog ändå för mycket, både direkt och indirekt, vid en mönstring av hittills känt material för att man skall våga riktigt tro på docent Carlssons omvärdering. Mot slutet av sin skrift om dagboken talar docent Carlsson om dess författares svartmålning av Gustaf IV Adolf och f. ö. alla människor utom den beundrade fadern. Kan man då å andra sidan tro på *overifierade* uppgifter från sonen, om än till synes aldrig så sakliga och initierade, som mer eller mindre glorifiera faderns insatser? En skönmålning må väl vara lika misstänkt som en svartmålning, i synnerhet när den emanerar från en beundrande son. Slutligen tillkommer i detta sammanhang den likaledes svåra frågan om Anders (af) Håkanssons andel i de händelser, som ledde till den 13 mars. Här kan endast den antydningen göras, att Håkansson mycket väl kan ha agerat bakom drotsens imposanta yttre fasad och varit den som i själva verket drog i trådarna bakom kulisserna. Han var nämligen en herre, som kunde konsten att camouflera. Det finns ganska mycket som talar för att så varit fallet.

Slutligen måste man också betänka, att där källorna tala om drotsens ledande ställning etc., detta inte behöver visa annat eller mera, än att han var den *formellt* ledande, den som till följd av sitt ämbete och sin rang var den främste, när rikets viktigaste angelägenheter voro före. Att detta ofta är något helt annat än *reellt* ledarskap är alltför väl känt. Hur man alltså vänder på saken har man svårt att finna, att riksdrotsen Wachtmeister varit någon statsman med förmåga att leda utvecklingen mot bestämda mål. I varje fall förefaller det material, som skulle bevisa något sådant — främst sonens dagbok — vara alltför ensidigt och svagt.

Denna uppfattning har i sina huvuddrag dessutom stödet av praktiskt taget allt som hittills skrivits i ämnet och delades betecknande nog och på goda argument av såväl fakultetsopponenten som andre opponenter vid den disputation, då docent Carlssons avhandling ventilerades.¹

*

Drotsens hälsa hade som nämnades i början av denna uppsats aldrig varit riktigt tillfredsställande. På porträtt av honom kan man tydligen se en fetma, som tilltar och synes allt osundare med åren. I mitten av februari 1809 drabbades han av ett svårt gallstenslidande men var mot slutet av månaden något så när återställd. När Adlercreutz och hans militärjunta ingrepo den 13 mars hade drotsen varit sängliggande ett par dagar och måste efter kuppen bäras upp till slottet i sin portechaise. Hans samhörighet med oppositionen framgick även därav, att han blev den nya regeringens främste ledamot med titeln justitiestatsminister — säkerligen mera som en honnör åt hans höga ställning än som ett tack för gjorda tjänster. Endast det förhållandet att han inte motsatt sig regimförändringen utan fastmera klart tillhört oppositionen var naturligtvis nog för att säkra honom denna reträttplats. I praktiken kom han heller aldrig att tjänstgöra i sin nya befattning, hans krafter voro slut. I augusti 1809 lämnade han Stockholm för att aldrig mera återvända och avled den 5 april 1810, ännu inte 56 år gammal.

¹ Docent Carlssons argumentation för drotsen som »en centralgestalt inom oppositionen» mot Gustaf IV Adolf har efter avhandlingens framläggande senast kommit till orda i ett genmäle i tidskriften *Scandia* (bd XVII, h. 1, mars 1946) mot ett tidigare inlägg där av fakultetsopponenten, docent Jerker Rosén. I vad det gäller drotsen Wachtmeisters roll övertygar det emellertid ännu mindre än avhandlingen. Varken de av Carlsson åberopade samtida aktstyckena eller andrahandskällorna som t. ex. Hans Järtas brev till J. G. Gahn motivera så vittgående slutsatser om drotsens betydelse som dem Carlsson drar. Bl. a. anföres (sid. 110, not 2) ett brev av 12/1 1809 från Järta till Gahn som ett bevis för, att även andra berättande källor än H. G. Trolle-Wachtmeisters dagbok framhäva drotsens framskjutna roll som oppositionens man par préférence. Det är här sålunda fråga om något så viktigt som att dagboken skulle få någon slags bekräftelse i sina positiva omdömen om drotsens roll från annat, absolut opartiskt håll. Hur ser då denna bekräftelse av dagboken ut? Jo, Järta skriver i brevet till Gahn, att han hört det »påstås, att Kungliga beredningen, 'särdeles drotzet', ansett det föga möjligt att uttaga krigsgården» (kurs. här). Det är ju alldeles uppenbart, att dylika andra- eller tredjehandsutsagor med ett så vagt innehåll säga ytterst litet. På dem kan man i varje fall ej uppbygga så positiva uttalanden om vår siste riksdrots' politiska roll som dem docent Carlsson framfört i sin avhandling och nu upprepat i den citerade uppsatsen.

Carl A. Wachtmeister ingick 1780 gifte med den då 18-åriga Ulrica Sparre, dotter till landshövdingen i Kristianstad, friherre Gabriel Sparre. Hon ärvde småningom två stora jordagods, Ljungby och Årup i faderns län, och riksdrotsen ärvde själv 1808 efter sin mor Trollebergs fideikommiss strax utanför Lund. I enlighet med morfaderns, den store skånske jordmagnaten överstelöjtnant Fredric Trolles testamentariska föreskrifter måste han därefter kalla sig Trolle-Wachtmeister. Dubbelnamnet inregistrerades den 5 april 1808, varigenom alltså drotsen bar det i på dagen två år. Av sina gods lärde han sig särskilt hålla av Ljungby ett stycke öster om Kristianstad, där han gärna vistades under sina ledigheter och även avled. Han tyckte likaså mycket om det närbelägna Årup. 1830 fick sonen, H. G. Trolle-Wachtmeister, fideikommissrätten överflyttad från Trolleberg till Ljungby, varefter godset kallats Trolle-Ljungby. Dessa tre Trolle-Wachtmeisterska gods befinna sig alltjämt i ättens ägo. På Trolle-Ljungby residerar nu riksdrotsens sonsons sonson och namne, förste hovjägmästaren greve Carl-Axel Trolle-Wachtmeister.

Bland yngre män i den samtida statstjänsten, vilka riksdrotsen uppfostrade och betydde något för, märkas främst greve Fredric Gyllenberg, hans efterträdare som justitiestatsminister, och Gabriel Poppius, den utomordentlige juristen och mångåriga ledamoten av högsta domstolen. Särskilt den sistnämnde stod, trots ålderskillnaden och det sociala avståndet, den tidigt åldrande riksdrotsen nära. Poppius var också en ovanlig man med en sällsynt arbetsförmåga. När drotsen och han inte hade direkt kontakt med varandra, brevväxlade de, förresten mycket flitigt, då bl. a. en mängd ärenden alltid väntade på drotsens avgörande. Natten före den 13 mars 1809 såg sig Poppius nödgad att bränna upp flera brev från drotsen »av stort intresse även för historien». Båda voro djupt inne i vad som skulle komma, men ingen kunde på förhand veta, hur det komme att gå. Den 30 mars 1810 skrev Poppius sitt sista brev till sin höge beskyddare och vän. Drotsen låg då för döden på Trolle-Ljungby. Brevet återkom till Poppius, det hade inte hunnit fram till sin adressat i livet. Som gammal man har Poppius sedan med darrande och osäker hand tillagt följande rader på detta brev: »Välsignat vare hans stoft. De heliga band, som fäst mig vid denne ädle man, skola återknytas i en bättre värld.»